

SAAREMAA ÜHISGÜMNAASIUM

KERTTU-LIISA KOPLISTE

11.A KLASS

Murdesõnade tundmine tänapäeva kooliõpilaste hulgas

Emakeeleolümpiaadi I vooru töö

JUHENDAJA RITA ILVES

SISSEJUHATUS

Murre on kindla piirkonna eripärane keelekuju. Erinevalt kõne-, kirja- ja arvutikeelest, mis on justkui orgaanilised olendid, on murdekeel juba kaua aega n-õ puutumatuna püsinud.

Siinse töö põhieesmärk on uurida Muhu murdesõnu – kas ja kui palju õpilased neid tunnevad, kas sõnade äratundmisel mängib rolli vanus ning kas õpilased, kel juured Muhus, tunnevad etteantud sõnu paremini. Uurimiseks on töö autor „Väikesest murdesõnastikust“ ning ajalehe Saarte Häääl „Muhu uudiste“ rubriigist välja valinud 60 sõna ning neid siis 10., 11. ja 12. klassidel seletada lasknud.

Ülesehituselt on töö jaotatud kolme ossa. Esimeses peatükis antakse lühike ülevaade murretest: lähemalt on peatutud saarte murdel, samuti on välja toodud Muhu murrakule iseloomulikud jooned. Teises peatükis on esitatud etteantud sõnadele pakutud vastused kolme gümnaasiumiklassi peale kokku. Kolmandas peatükis on analüüsitud küsimustike vastuseid. Analüüs on jaotatud kolmeks: õiged, ligilähedaselt õiged ning üllatuslikud vastused. Veel on kolmandas peatükis välja toodud sõnad, mida enne kuulnud oldi, kuid mille tähendust ei teatud ning sõnad, mille tähendus oli tuletatud häälikkoostisest lähtudes.

Töö esimeses lisas on esitatud Saarte Häälest pärinev Irena Tarvise artikkel „Pissitassa kisub sõnna jõulute poole“. Töö teises lisas on ankeet, mida uurimistöös osalevad õpilased täitsid.

Peamiste allikatena on töös kasutatud raamatut „Eesti murded ja kohanimed“, „Väikest murdesõnastikku“ ning „Eesti keele käsiraamatut“.

1. MURDED

1.1. KOHAMURDED

Territoriaalselt on Eesti keeleala üsna sügavalt ja tihedalt liigendatud murreteks ning need omakorda paikkondlikeks murrakuteks. Seevastu sotsiaalselt on eesti keel suuremate keeltega võrreldes suhteliselt ühtlane. Erinevused n-õ lihtrahva keele ja haritlaste keele vahel või igapäevase kõnekeele ja normitud kirjakeele vahel pole eesti keeles kuigi teravad. Võib küll rääkida teatud sotsiaalse rühma kõnepruugist (nt õpilasargoo), kuid selle eripära piirdub peamiselt teatud valdkondi hõlmava sõnavaraga. (Erelt, Erelt, Ross 2007: 27)

Eri piirkondades on aegade jooksul välja kujunenud erinevad keelekujud. Eesti keeleala jaguneb kahte selgesti eristatavasse ossa: lõunaeesti murded ja põhjaeesti murded. Piir nende vahel kulgeb umbes Võrtsjärve põhjakalda kohalt. Päris omaette jääb kolmas ala, Kirde-Eesti rannikumurre, mida kõneldakse Tallinnast ida poole jääval Soome lahe rannikul. Põhjaeesti murderühma kuulub neli murret: saarte murre, läänemurre, keskmurre ja idamurre. Lõunaeesti murderühma kuulub kolm murret: Mulgi murre, Tartu murre ja Võru murre. (Erelt, Erelt, Ross 2007: 28)

1.2. SAARTE MURRE

Saarte murde hulka kuuluvad Saaremaal, Hiiumaal, Muhus ja Kihnus ning nende lähedastel väikesaartel kõneldavad murrakud. (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, Viikberg 2009: 128)

Saaremaa on asustatud kõige varem, teiste saarte asustus on hilisem. Hiiumaale on enamik asukaid tulnud keskaja alguses ilmselt Saaremaalt ja Muhust. Keelenähtuste põhjal võib arvata, et rahvast on siia tulnud ka Põhja-Eesti rannikualadelt. (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, Viikberg 2009: 128)

1.2.1. Muhu murrak

Muhu murrak on siirdeala saarte murde ja läänemurde vahel, mille eripärad Saaremaa murrakutega võrreldes on eelkõige häälikulised. (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, Viikberg 2009: 132)

Kõige olulisem Muhu erijoon on hääliku *õ* olemasolu. Samuti tuleb siin teatud sõnatüüpides esile geminatsioon,¹ mida Saaremaal ei esine, nt *eda*-adjektiivides, *olema*-tüüpi

¹ lühikese konsonandi muutumine kaksikkonsonandiks

verbides imperfekti² moodustamisel ja noomenite ainsuse illatiivis: *kippe* ‘kibe’, *olli* ‘oli’, *kätte, ülle, merre*. (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, Viikberg 2009: 132)

Muhus jätkub põhjaeestiline pikkade vokaalide diftongistumine³, millele alluvad siin nii madalad kui ka keskkõrged vokaalid kolmandas vältes. Nõrgaastmelistes vormides võib pikk vokaal säilida või tekkinud diftong madalduda: *pea* on *pia*, *häääl* on *ial*, *maa* on *moa*, *see* on *sie* jt. (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, Viikberg 2009: 132)

Kahesilbiliste *i-* ja *u-*tüveliste verbide vormides esineb Muhus sisekadu, mis iseloomustab laiemalt lõunaeesti murdeid ja läänemurde lõunaosa, seega *istuma* ja *veerima* on *istma* ja *vierma*. (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, Viikberg 2009: 132)

Lisaks võib tuua mõned morfoloogilised erijooned. Kasutusel on *mi-* ja *me-*lõpuline pluurali paritiiv⁴ pikemates sõnades, nagu ka läänemurde edelaosas, nt *rätikuid* ja *tüdrukuid* on *rättikkumi* ja *tüdrikkume*. *nud*-partitsiibis esineb lühenenud tunnus, nt *soan* ‘saanud’, *tuln* ‘tulnud’. (Pajusalu, Hennoste, Niit, Päll, Viikberg 2009: 132)

2. KÜSIMUSTIKE VASTUSED

10., 11. ja 12. klasside seas tehti küsitlus, kus uuriti Muhu murdesõnade tundmist. Sõna järel olev number sulgudes märgib arvu, kui mitu õpilast arvab, et antud sõna võiks just seda tähendada. Rasvase kirjaga on märgitud sõna õige tähendus.

Sõnad on jaotatud kahte rühma: ühed, mis pärinevad „Väikesest murdesõnastikust“ ning teised, mis on võetud ajaleheartiklist.

Sõnad loendi algusest kuni sõnani *mahti* on pärit „Väikesest murdesõnastikust“. Valiku sõnadest tegi töö autor juhuslikult. Ülejäänud sõnad alates *igavoasta* on pärit Saarte Hääle rubriigist „Muhu uudised“. Tegemist on Irena Tarvise artikliga „Pissitassa kisub sõnna jõulute poole“. Töö autor tegi valiku sõnadest ning lasi neid kooliõpilastel arvata.

2.1. 10., 11. JA 12. KLASSID

Kokku vastas küsitlusele 95 inimest, kellest 42 on Muhu murrakuga kokku puutunud, ülejäänud 54 aga mitte. Muhus elajaid või kunagi elanud on kokku 5.

abuvatt – jope (8); kasukas (5); mantel (2); **vest (0)**

laudis – laudas (8); laud (7); **külakost (0)**

kiut – kiud (9); kuut (2) **triip (0)**

² lihtminevik

³ täishäälikust kahe samasse silpi kuuluva eri täishääliku ühendiks muutuma

⁴ osastav kääne

kober – kobras (11); kobar (7); koer (3) **vaht (0)**

suga – sinuga (22); siga (3); nuga (3); **hari, kamm (0)**

somp – sombune (4); lomp (3); **pori (2)**

maandi – maani (6); **maantee (0)**

ludi – pehme (2); libe (2); taim (0)

lõgemed – hambad (6); **lõuad (5)**; igemed (4); jäsemed (2); rakmed (2)

ladrakas – (suur) plekk (6); sopane (3); lõrts (3); **lobiseja (0)**

lämmekünt – **saamatu inimene (0)**

lämp – lamp (27); **jalg (1)**

lõnn – ära vajunud (2); **muda (0)**

metsluts – **puuk (9)**; metssiga (3); metskits (2)

mest – mets (5); **kamp (2)**; mast (2); koostöö (2)

mauk – paks (10); suur (5); söödik (3); **paks vorst (3)**; kõht (2)

matud – **matused (11)**; (maha) maetud (7); jalanõud (3)

matsak – suur (9); paks (7); matsakas (4); tüse (2)

massakas – suur (9); paks (9); jässakas (5); maasikas (5); jäme (3); massiivne (3); kogukas (3)

aigestama – haigestuma (37); haigeks jääma (19); **haigeks tegema (3)**; vigastama (2)

arguma – **hargnema (8)**; vaidlema (3); paluma (2)

illerdama – sillerdama (4) **lipendama (0)**

maalma – maalima (38); maailma (15); **välja õmblema (0)**

mestama – imestama (4) **seltsima (0)**

metitama – maitsma (2); **immutama (0)**

ränkama – (rasket) tööd tegema (7); **vaeva nägema (1)**

sotrama/sodrama – sorteerima (5); sobrama (4); sorima (2); **segama (2)**

soksletema – **sõimama (0)**

viluma – (hästi) oskama (7); **harjuma (0)**

vinkama – vihkama (2); **viipama (0)**

leilama – leili võtma (13); leili viskama (10); leinama (3); **ruttama (0)**

lummutama – lummama (7); lammutama (6); ammutama (4); **lesima (0)**

lõmima – kedagi maha tegema (3); lõmmima (2); **õgima (0)**

lähutama – lahutama (15); lähtuma (2); **sööma (0)**

lüüdatama – ringi käima (1); lõõritama (1); **sõrkima (0)**

maida – ma ei tea (3); maad (3); maitse (2) **maitsta (0)**

rängis – ränk (10); **jäme (0)**

vire – virin (2); **väle (0)**
 löts – lörts (6); **pehme (3)**
 albikas – **albivõitu (0)**
 mage – maitsetu (36); mitte soolane (8); vähe soolane (6); imal (3); **magus (0)**
 alatsi – alasti (22); alati (16); **alaspidi (0)**
 maailmatalune – maailmatagune (4); maailmasuur (2); rändaja (2); **ilmatu suur (0)**
 mahti – **aega (omama) (16)**; tahtmist (omama) (15); viitsimist (11); jaksu (3)

igavoosta – **iga aasta (55)**; igavesti (15); igav (5)
 änamatse – **enamasti (30)**; tänavu (2)
 pissitassa – **pisitasa/tasapisi (53)**; vaikselt (12); aeglaselt (6); tasakesi (5); rahulikult (3)
 teesibe – **teisipäev (5)**; teeäär (4); tee ruttu (2); tee kiiresti (2)
 Taevatuaet – **Taevataat (45)**; Jumal (15)
 soar – **saar (28)**; suur (3)
 jõululoat – **jõululaat (55)**; jõululaud (18)
 äda – **häda (78)**; mure (4)
 niisamma – **niisama (89)**; lihtsalt (5)
 väljamoja – **välismaa (64)**; väljamõeldis (3)
 lasteaalaps – **lasteaialaps (94)**
 ikkagid – **ikkagi (89)**
 sõuke – **selline (92)**
 paergu – **praegu (80)**; paargu (2)
 teenekord – **teinekord (95)**
 asja-aamine – **asja-ajamine (93)**

3. KÜSIMUSTIKE ANALÜÜS

60 sõnast teati kokkuvõttes vastuseid 33-le. Neist 16 olid ajaleheartikli sõnad. „Väikese murdesõnastiku“ sõnadest arvati ära 9 nimisõna, 7 tegusõna ning vaid 1 omadussõna.

	10. klassid	11. klassid	12. klassid
õiged vastused	23	30	27
ligilähedaselt õiged vastused	13	15	14

üllatuslikud vastused	14	12	15
-----------------------	----	----	----

3.1. ÕIGED VASTUSED

10. klasside õpilased teadsid vastet kõikidele ajaleheartiklist võetud sõnadele, mis ei ole ka imekspandav, sest antud sõnad pole nii spetsiifilised kui murdesõnastiku omad. Enamus artiklist võetud sõnadest on häälikkoostise poolest kergesti äratuntavad.

Murdesõnastikust võetud sõnadele teadis vastust vaid mõni üksik õpilane. Enim tunti ära nimisõnu – õiget tähendust teati viiele sõnale, milleks olid *lõgemed, lämp, metsluts, mahti* ning *mest*. Sõnale *mahti* teadis tähendust kaks õpilast, kellest üks elab Muhus, teine pole aga kunagi Muhu murrakuga kokku puutunud. Ülejäänud neljale sõnale teadis vastust üks õpilane. Huvitav on see, et kaks neist väidavad, et pole iialgi Muhu murrakuga kokku puutunud. Ühel õpilasel on aeg-ajalt ilmnenu üksikute Muhu murdesõnade kasutamist.

Tegusõnadest teati tähendust vaid ühele sõnale, milleks oli *ränkama*. Sulgudes olevast numbrist võib näha, et seda teadis vaid üks õpilane. Teades, et õigesti vastanud õpilane ei ela ega pole pärit Muhust, võib oletada, et ta tuletas sõna tähenduse nimisõnast *ränk* – vaevaline (*ränkama* – vaeva nägema).

Ka omadussõnadest teati tähendust vaid ühele sõnale, milleks on *lõts*. Antud sõnale teadis samuti tähendust üks õpilane, kes pole Muhu murrakuga tegelikult kokku puutunud.

Enamusele murdesõnastikust pärit sõnadele tähendust ei teatud. Suurimaks põhjuseks võib pidada seda, et etteantud sõnu ei ole võimalik häälikkoostise järgi ära tunda.

Ka 11. klasside õpilased tundsid eranditult ära kõik ajaleheartiklist võetud murdesõnad. Nagu 10. klasside puhul, osutusid ka 11. klassides raskeimaks murdesõnastikust võetud sõnad.

Sarnaselt 10. klassidele teati samuti enim tähendusi nimisõnadele. Etteantud sõnadest tunti ära *somp, lõgemed, metsluts, mest, mauk, mahti, matud* ning *massakas*. Nendest sõnadest teadis arvuliselt enim õpilasi tähendust sõnale *mahti*. Kaks neist on 11. klasside seast ainsad Muhus elajad, üks on Muhu juurtega ning ülejäänud viis pole oma sõnul Muhu murrakuga kokku puutunud.

Viis õpilast tundsid ära sõna *metsluts*. Kaks äraarvajatest on jällegi Muhus elajad, teised kaks on Muhu murrakuga kunagi ammu kokku puutunud ning üks ei ole sellega kunagi kokku puutunud.

Peaaegu sama palju tunti ära ka tegusõnu. Etteantud tegusõnadest arvati ära viis: *aigestama, arguma, mestama, sotrama/sodrama* ning *viluma*. Enim teati tähendust sõnale *arguma* ilmselt kergelt äratuntava häälikkoostise tõttu (*arguma* – *hargnema*). Kõige keerulisemaks võib

pidada tegusõna *sotrama/sodrama*, millele teadis tähendust vaid üks õpilane, kes on ise ka Muhust pärit.

Omadussõnade seast leidis küsitluses sarnaselt 10ndatele klassidele tähendus sõnale *löts*, mille tundis ära kaks õpilast. Üks neist elab Muhus, teine on vaid põgusalt Muhu murrakuga kokku puutunud.

Nii nagu 10. ja 11. klasside puhul, ei osutunud ajaleheartiklist võetud sõnad keeruliseks ka 12. klassi õpilaste hulgas. Kõiki sõnu tunti.

Samuti tunti 12. klasside seas enim nimisõnu. Äratuntavateks sõnadeks osutusid *somp*, *lõgemed*, *metsluts*, *matud*, *massakas* ning *mahti*. Siingi on kõige populaarsemaks sõnaks *mahti*, mille teadis tähendust kuus inimest, kellest üks on Muhust pärit, kolm on murrakuga kokku puutunud ning kaks mitte.

Tegusõnu, millele teati vastust, oli neli: *aigestama*, *arguma*, *sotrama/sodrama* ning *maida*. Sõnale *arguma*, millele teadis tähendust kaks inimest, osutus 12. klassides võrdväärseks tegusõna *sotrama/sodrama*. Äraarvajateks on kusjuures õpilased, kes pole kunagi Muhu murrakuga kokku puutunud.

Omadussõnade seast teadsid 12. klasside õpilased samuti tähendust vaid sõnale *löts*.

Oli ka sõnu, mida enne kuulnud oldi, kuid mille tähendust ei teatud – kõige populaarsemad olid *abuvatt*, *vire*, *massakas*, *sotrama/sodrama*, *ränkama* ja *maailmatalune*.

Häälikkoostisest lähtudes tuletati peamiselt kõik ajaleheartiklist pärinevad sõnad, aga ka *alatsi*, *laudis*, *kober*, *maalma*, *leilama*, *lummutama* ja *lähutama*.

3.2. LIGILÄHEDASELT ÕIGED VASTUSED

Üsna palju leidis sõnu, mida õpilased on ilmselt kuulnud, kuid päris täpset tähendust ei tea või ei mäleta. Allpool ongi need sõnad välja toodud, mis on ligilähedaselt, mõnel puhul põhimõtteliselt täiesti õiged. Eristamise eesmärgil on ligilähedaselt pakutud tähendused märgitud kohe sõna järel ning tegelik variant sulgudes.

abuvatt – jope, kasukas, ürp, mantel, kampsun (vest)

lõgemed – lõualuud (lõuad)

mest – kokkuhoidev punt, grupp, ühing, sobiv seltskond (kamp)

mauk – paks, suur (paks vorst)

matsak – suur, suur lihatükk (suur tükk)

aigestama – haigestuma (haigeks tegema)

ränkama – rasket tööd tegema (vaeva nägema)

mestama – koos olema, kellegagi seltsi lööma (seltsima)
viluma – milleski paremaks saama (harjuma)
lõts – lödi, lodev, vormitu, nätske (pehme)
albikas – edev (albivõitu)
maailmatalune – maailmatult suur, maailmasuur (ilmatu suur)
mahti – võimalust omama (aega omama)
pissitassa – aegamisi, tasakesi, tasa ja targu, vähehaaval (pisitasa)
Taevatuaet – Jumal, Taevaisa (Taevataat)
äda – mure (häda)

3.3. ÜLLATUSLIKUD VASTUSED

Küsimustikest selgub, et üllatuslikke vastuseid leidub üsna ohtralt. Ilmselt on põhjus selles, et enamuse õpilaste jaoks on suurem osa sõnu väga võõrad ning seetõttu üritati sõnade järele üldjuhul kirjutada kõige loogilisemana tunduv tähendus. Allpool on autor välja toonud mõned näited. Eristamise eesmärgil on õpilaste poolt pakutud variandid märgitud kohe sõna järel ning õige tähendus sulgudes.

abuvatt – rebane (vest)
laudis – laudas, laut (külakost)
kiut – kiud (triip)
kober – kobar, kobras (vaht)
suga – sinuga (kamm, hari)
lämp – lamp (jalg)
metsluts – jänes (puuk)
matud – jalanõud (matused)
lõts – lõrts (pehme)
alatsi – alasti (alaspidi)
mage – maitsetu (magus)
illerdama – sillerdama (lipendama)
maalma – maalima (välja õmblema)
mestama – imestama (seltsima)
leilama – leili võtma (ruttama)
lähutama – lahutama (sööma)
pissitassa – WC-pott (pisitasa)

KOKKUVÕTE

Käesolevas uurimistöös vaadeldi, kas ja kui palju tuntakse Muhu murrakut ning kas vanus ning päritolu mängivad sõnade tundmise puhul rolli. 10., 11. ja 12. klassidesse saadeti küsitlused, kus lasti õpilastel seletada 60 sõna. Kokku täitis küsitlust 95 õpilast. Etteantud 60st sõnast arvati ära 33, millest 16 pärinesid ajalehe Saarte Hääl „Muhu uudisste“ rubriigist ning ülejäänud „Väikesest murdesõnastikust“.

Küsitluste tulemused tõestasid, et üldiselt ei ole õpilased Muhu murrakuga kursis, mida näitab ka murrakuga kokkupuutunute arv. 95st õpilasest 53 väidab, et ei ole kunagi Muhu murrakuga kokku puutunud.

Peaaegu kõik õpilased arvasid ära sõnad, mida oli lihtne tuletada häälikkoostisest lähtudes, ent sõnu, mis said täielikult uue tähenduse, teadsid vähesed.

Veel võib küsitluste põhjal näha, et vanus ei mängi murdesõnade tundmisel rolli. Võrreldes 10., 11. ja 12. klasside õpilaste vastuseid, ei ole suurt vahet märgata.

Küll aga võis täheldada, et õpilased, kes on pärit Muhumaalt, tunnevad teatud sõnu veidi paremini. Peale selle, et mõned Muhuga seotud inimesed arvasid ära kergema häälikkoostisega sõnad, teadsid nad ka spetsiifilisemaid sõnu.

Eesti murded, mis on välja kujunenud mitme ajajärgu jooksul, on üks osa meie emakeelest. Mida aega edasi, seda vähem leidub inimesi, kes kõneleksid ehtsat murdekeelt. Kooliõpilased tunnevad küll üksikuid sõnu, kuid vaevalt, et nooremas põlvkonnas väga palju murdekeele edasikandjaid on. Siiski on tänuväärne, et murdeid päris ilma tähelepanuta ei jäeta. Ehtsateks näideteks ongi kas või tänavused uurimistöo teemad, millesse oli toodud sisse murdesõnade tundmine; Saarte Hääle Muhu uudiste rubriik; Kihnu uudised raadios jne. Võimalusel peaks ka keeletundides murretele rohkem tähelepanu pöörama. Hoidkem oma kaunist emakeelt kõigi tema murrete ja murrakutega!

KASUTATUD KIRJANDUS

Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk 27–28.

Pajusalu, Karl, Tiit Hennoste, Ellen Niit, Peeter Päll, Jüri Viikberg 2009. *Eesti murded ja kohanimed*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk 128, 132–133.

Tarvis, Irena 2011. *Pissitassa kisub sõnna jõulute poole*. – Saarte Hääl, nr 232, lk 4.

Väike murdesõnastik I–II. Keele ja Kirjanduse Instituut (prg Eesti Keele Instituut). Tallinn 1982–1989.

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTE 2011. AASTA 11. DETSEMBRI SAARTE HÄÄLEST

Muhu uudised

Pissitassa kisub sõnna jõulute poole

Irena Tarvis

Jõulute ootamise aeg piaks ikka sõuke tasane ja munuke olema. Aga mette äi tia, misepärast Taevatuaet pühabe ja esmasbe nõnna kuri olli? Oleks võin ju seda tuult vähä langsamini koa anda. Aga päkapikkudel es ole sest tormist küll suuremad äda mette. Lasteaa- ja koolilapsed tegid oma päkapikkude rongikäiku ikkagid esmasbe. Ja tuul es viigid kedagid ää. Kuusk jähi koa püsti! Neh meite oma oo ju juurikatega moa sihes kindi, põle taris teist irmkalli raha iest igavoasta metsast tuua ja püsti aada. Ja tuled akan koa kohe kuuse pial kenaste põlema.

Neh, aneõhta olli niisamma rokane kut mardiaegaskid. Aga kadrianesid ikka kaagutas koa. Uhked ollid. Neh, ma mõistatasi ää koa, miks sie nõnna oo, et kadrianesid kõib, aga marti põle mitmel-setmel voastal näin. Voata, isased inimesed oo siit soare pialt änamaste ülemaal või väljamoal tüöl. Nõnna naad ep soagid martis kõia.

Neh, ja mis siis sii uiemad kuulukse koa? Minema nädali juhtus sõuke lugu, et Muhu vald kolis koa veispukki. Nüid soab sialt koa osadel tegemistel silma pial oida. Sõuke olli kangeste rahva tahtmine. Neh, et kui juba suurem osa inimesi sial ikka ühtevalu kõivad ja mõned üsna voata et elavad, siis võiks ju valla asja-aamistel koa soaja sialt kaudu silma pial oeda. Ja kui nõuke oo rahva tahtmine, siis miks piaks vallavalitsejatel selle vasta olema. Rahvas oo ju ikkagid kõege kõrgem jõud.

Neh, mineva nädali ma juba ütlesi ja ütle nüid korra viel, et ühessandal detsembril oo koolimajas koolilaste ja lasteaalaste jõululoat. Kellu poole kümnest üheteistmeni peetse. Ja pakutse sial igatsorti jõuluvärkisid-söömaraami ja kingitusi ja õnneloos oo koa.

Ja pisku kaugem jutt oo, et kuieteistmendamal peetase Nautse Mihkli jälle Päkapikumoad koa. Ma teenekord kirjuta pitkemalt, mes sial tihasse. Niipalju ma ütle, et sõuksi uhkeid asju, kut igakordas oo oln, oo sedakorda koa. Ja seitsmeteistmendamal oo spordiali loat. Eks ta pissitassa sõnna jõulute poole kisub neh. Paergu küll oo ilmad sõuksed säotud. Aga tuleva teesibe oo nigulapäe ja ennevanaste ikka üteldi, et Nigul laseb talve sisse. Juu siis näeb.

Vat sõuksed ollid moo tänased jutud teitele. Olge ikka munuksed!

LISA 2. KÜSITLUS

Murdesõnade tundmine tänapäeva kooliõpilaste hulgas

Tere! Olen 11. klassi õpilane Kerttu-Liisa Koplaste. Teen emakeele olümpiaadi I vooru uurimistööd ning selle jaoks palun ma vastata allolevatele küsimustele.

Klass:

1. Kas ja kui võrd oled kokku puutunud Muhu murrakuga?

.....
.....

2. Kirjuta antud murdesõnadele järele tähendus, mida tead.

- 1) abuvatt –
- 2) laudis -
- 3) kiut -
- 4) kober -
- 5) suga -
- 6) somp -
- 7) maandi -
- 8) ludi -
- 9) lõgemed -
- 10) lädrakas -
- 11) lämmekünt -
- 12) lämp -
- 13) lõnn -
- 14) metsluts -
- 15) mest -
- 16) mauk -
- 17) matud -
- 18) matsak -
- 19) massakas -
- 20) aigestama -
- 21) arguma -
- 22) illerdama -
- 23) maalma -
- 24) mestama -
- 25) metitama -
- 26) ränkama -
- 27) sotrama /sodrama -

- 28) soksletema -
- 29) viluma -
- 30) vinkama -
- 31) leilama -
- 32) lummutama -
- 33) lõmima -
- 34) lähutama -
- 35) lüüdutama -
- 36) maida -
- 37) rängis -
- 38) vire -
- 39) lõts -
- 40) albikas -
- 41) mage -
- 42) alatsi -
- 43) maailmatalune -
- 44) mahti -
- 45) igavoasta -
- 46) änamatse-
- 47) pissitassa -
- 48) teesibe -
- 49) Taevatuaet -
- 50) soar - saar
- 51) jõululoat -
- 52) äda -
- 53) niisamma -
- 54) väljamoja -
- 55) lasteaalaps -
- 56) ikkagid -
- 57) sõuke -
- 58) paergu -
- 59) teenekord -
- 60) asja-aamine -

3. Kas oli sõnu, mida olid enne kuulnud, kuid mille tähendust ei tea?

.....
.....
.....
.....

4. Milliste sõnade tähenduse tuletasid häälikkoostisest lähtudes?

.....
.....
.....
.....
.....